

स्वामी मुक्तानंदांच्या वचनांवर ध्यान

ईस्टर पर्वांप्रीत्यर्थ सिद्धयोग सत्संग

ईशा सरदेसाई यांच्याद्वारे लिखित

शिका, जे शिकले आहे ते विसरण्यासाठी प्रयत्न करा, आणि पुन्हा शिका

‘स्वामी मुक्तानंदांच्या वचनांवर ध्यान’च्या मागील भागामध्ये मी लिहिले होते की, बाबा ज्या संतमहात्म्याची कथा सांगतात, ते महापुरुष ही गोष्ट मान्य करतात की, त्यांनी त्यांच्या शरीराला किती यातना-पीडा दिल्या आणि तरीदेखील त्यांच्या शरीराने, विशेषतः त्यांच्या साधनेमध्ये, त्यांना साथ दिली, याबद्दल ते कृतज्ञता व्यक्त करतात. मी हेदेखील समजावून सांगितले की, सिद्धयोग मार्गावर आपले गुरुजन आपल्याला मध्यममार्गाचे अनुसरण करण्यास शिकवतात, ज्यामध्ये आपण भगवंताला जाणून घेण्यासाठी आपल्या शरीराच्या विरोधात न जाता, *त्याच्यासोबत* काम करतो.

ईस्टर पर्वांप्रीत्यर्थ झालेल्या सत्संगापासून मी या विषयावर खूप चिंतनमनन करते आहे आणि मला असे वाटते की, या गोष्टीवर सविस्तर चर्चा करण्याची आवश्यकता आहे. श्रीगुरुमाईंनी आपल्याला अनेकदा निसर्गाचे उदाहरण दिले आहे, त्याकडे आपण पाहू शकतो. निसर्ग हा नेहमी स्वतःशी प्रामाणिक असतो; तो जे काही करतो, ते याच उद्देशाने करतो की, त्याने तसेच राहावे जसे त्याने असायला हवे, त्याने त्याच दिशेला जावे, जिकडे त्याने जाणे अपेक्षित आहे. त्या कबुतरांचे उदाहरण घ्या जी ‘होमिंग’ म्हणजे ‘घरी परत येणारी’ किंवा ‘कॅरिअर’ म्हणजे ‘संदेशवाहक’ असतात. त्यांची दिशाज्ञानाची क्षमता—आणि विशेषतः, घरी परत येण्याची क्षमता—इतकी अचूक असते की, शतकानुशतके या पक्ष्यांचा उपयोग लोकांचे संदेश एकमेकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी केला जात असे, इतकेच नव्हे तर लष्करी दलांनीही यांचा उपयोग केला आहे. या कबुतरांमध्ये वस्तुतः नैसर्गिकरीत्या आंतरिक कंपास म्हणजे दिशादर्शक असते; असे मानले जाते की, हे दिशादर्शक पृथ्वीच्या चुंबकीय क्षेत्राच्या संपर्कात आल्यावर सक्रिय होतात. आणि, पशुपक्ष्यांपैकी केवळ कबुतरांमध्येच अशी क्षमता आहे, असे नाही. उदाहरणार्थ, ट्राउट मासा, [गोड्या पाण्यातील एक मासा], सॅमन् मासा आणि समुद्री कासव यांच्या काही विशिष्ट प्रजातींमध्ये—तसेच स्थलांतर करणाऱ्या अनेक प्रकारच्या पक्ष्यांमध्येदेखील—अशा प्रकारचे आंतरिक दिशादर्शक असतात.

एक माणूस म्हणून, आपल्यातील कार्यप्रणाली काहीशी वेगळी असते. आपण शोधत असलेले 'घर' जर आपल्या अंतरी विद्यमान असलेला आत्मा आहे, तर त्याच्याकडे परतण्याचा आपला प्रवास इतका ऑटोमॅटिक नसतो म्हणजे तो आपोआप होणारा नसतो. साधारणपणे सांगायचे झाल्यास, आपण जी व्यक्ती बनतो, ती काही अंशी जीवशास्त्र आणि आपल्याला आलेल्या अनुभवांचा संचय, यांचा मिश्रित परिणाम असते म्हणजेच आपल्याला शिकवल्या गेलेल्या गोष्टी आणि त्यांच्या फलस्वरूप आपण स्वतःविषयी तसेच आपल्या जगाविषयी जी समज बनवलेली असते, त्याचा तो एकत्रित परिणाम असतो. आणि प्रभावांचे हे मिश्रण आपल्याला बदलते. विज्ञान म्हणते की, यामुळे आपल्या मेंदूच्या रासायनिक क्रियांमध्ये बदल होतात. भारताचे शास्त्रग्रंथ 'संस्कार' याविषयी सांगतात; 'संस्कार' म्हणजे भूतकाळातील आपले विचार, आपली कर्मे व आपले अनुभव यांच्या परिणामस्वरूप आपल्या मनावर उमटलेले ठसे आणि हे जन्मजन्मांतरांपासून संचित झालेले असतात. हे संस्कार आपोआप नाहीसे होत नाहीत. आपण जाणीवपूर्वक प्रयत्न केल्याशिवाय आपण त्या व्यक्तीपर्यंत पुन्हा पोहोचू शकत नाही, जी त्या संस्कारांच्या मुळाशी आहे.

म्हणूनच आपण साधना करतो. म्हणूनच आपण आत्मबोध विकसित करण्याचा प्रयत्न करतो. मी श्रीगुरुमाईकडून शिकले आहे की, साधना ही शिकण्याची, जे शिकले आहे ते विसरण्याच्या हेतूने प्रयत्न करण्याची, आणि पुन्हा शिकण्याची एक निरंतर प्रक्रिया आहे. आपल्याला कार्य करायचे आहे, जे केले आहे ते त्याच्या पूर्वस्थितीत आणायचे आहे, आणि पुन्हा करायचे आहे. आपल्यातील विशिष्ट नैसर्गिक क्षमतांना उजाळा द्यायलाच हवा. आपल्यातील विशिष्ट प्रवृत्ती समूळ नष्ट करायलाच हव्यात. आणि जीवन जगण्याच्या विशिष्ट पद्धती पुन्हा जिवंत करायलाच हव्यात, त्या नव्याने पुन्हा उपयोगात आणल्याच पाहिजेत. सुदैवाने, सिद्धयोग मार्गावर, आपल्यापाशी मार्गदर्शक म्हणून श्रीगुरूंच्या शिकवणी आहेत. आपल्या प्रयत्नांना पाठबळ देण्यासाठी आपल्यापाशी श्रीगुरूंची कृपा आहे. जागृत कुंडलिनी शक्तीच्या अमूल्य साहाय्याने आपण आपल्या विवेकक्षमतेला प्रगल्भ करू शकतो, जेणेकरून आपण हे जाणू शकू की, काय ठेवायचे आहे, काय सोडून द्यायचे आहे आणि काय पुन्हा प्राप्त करायचे आहे.

मानवी शरीरात असणे म्हणजे या अत्यंत गुंतागुंतीच्या भौतिक आणि मानसिक संरचनेत असणे हे एक कार्य आहे. हे तथ्य नाकारता येणार नाही आणि हे दुर्लक्षितदेखील करता येणार नाही. तरीदेखील, मानवी शरीराची सूक्ष्म व जटिल रचनाच मुळात या शरीराला इतका अमूल्य उपहार बनवते. हे शरीर काय आहे आणि हे काय करते, याविषयी सर्वकाही आपण मानवी शरीरात असल्यामुळेच जाणू

शकतो—म्हणूनच आपण या शरीराची कदर करू शकतो, त्याचा सन्मान करू शकतो आणि ते महापुरुष जसे करतात, तसे आपणदेखील आपल्या शरीराप्रति कृतज्ञता व्यक्त करू शकतो. आपण हे समजू शकतो की, शरीराच्या माध्यमातूनच आपल्याला शरीराच्या पलीकडे जाणे शक्य आहे आणि भगवंताच्या स्वरूपाची अनुभूती करणे शक्य आहे.

बाबा मुक्तानंदांनी तिसऱ्या विश्वयात्रेदरम्यान वर्ष १९७९च्या सप्टेंबर महिन्यामध्ये फिलाडेल्फिया शहराला भेट दिली होती, त्यावेळी घडलेला एक प्रसंग श्रीगुरुमाईंनी सांगितला आहे. तो कार्यक्रम एका थिएटरमध्ये झाला होता, ज्यामध्ये एक हजारापेक्षाही जास्त लोक बसू शकत होते. ते थिएटर खच्चून भरले होते, इतकेच नव्हे, तर काही लोक बाहेर आणि काही लोक स्टेजवरदेखील बसले होते. त्या कार्यक्रमात बाबांनी त्यांच्या एका मुख्य वाक्याचा खरा अर्थ समजावून सांगितला, हे तेच वाक्य होते जे बाबा त्यांच्या प्रत्येक प्रवचनाच्या आरंभी म्हणत असत. आणि आता श्रीगुरुमाईदेखील त्यांच्या प्रत्येक प्रवचनाचा आरंभ त्याच वाक्याने करतात : “अत्यंत प्रेमाने आणि अत्यंत सन्मानाने आपल्या सर्वांचे हार्दिक स्वागत.” बाबांनी समजावून सांगितले की, ते जेव्हा असे म्हणतात, तेव्हा ते त्यांच्यासमोर उपस्थित असलेल्या व्यक्तीच्या केवळ बाह्य स्वरूपाला संबोधून असे म्हणत नाहीत, तर ते प्रत्येक व्यक्तीमध्ये विद्यमान असलेल्या त्या नीलबिंदूशी म्हणजेच चितीच्या प्रकाशाशी बोलत असतात. ते त्या व्यक्तीच्या अंतरी असलेल्या दिव्य तत्त्वाशी बोलत असतात.

तुम्ही तुमच्या आंतरिक दिशादर्शकाची तपासणी करून त्याला त्याच्या मूळ स्थितीत कशा प्रकारे आणाल जेणेकरून तुम्हाला तुमच्या अंतरी त्याच दिव्यतेची अनुभूती होईल? तुम्ही कशा प्रकारे वेळ काढत राहाल जेणेकरून तुम्हाला वसंताचा उमंगोत्साह तुमच्या श्वासात भरून घेता येईल, वाऱ्यासमवेत तरंगित होणारे त्याचे गाणे ऐकता येईल आणि त्याच्या मार्गदर्शनाने तुम्हाला ‘घरी’ परतता येईल?

